

časnici, kao dvornik, vratar, sokolar i psar (nadzornik lovačkih pasa), dvoranici su nižega stepena. Iz toga vidimo, da je hrvatski vladalački dvor bio uređen poput ostalih zapadnoevropskih dvorova onoga vremena, a čisto hrvatski nazivi i latinizirani hrvatski izrazi u ispravama (kao postelnicus, vinotoč, sokolar, psar) jasno i sigurno su svjedočanstvo, da se na hrvatskom dvoru govorilo hrvatskim jezikom.

Ban i župani. Vlast svoju dijelio je vladar hrvatski s banom (od X. vijeka) i županima (već od IX. vijeka). Za sve vrijeme narodnih vladara hrvatskih vazda je bio samo jedan ban, a taj je stajao u ranije vrijeme na čelu županijama ličkoj, krbavskoj i gatskoj.¹ Župani bijahu na čelu županijama (ζουπανία), a te se često sastojе od više manjih župa (suppa). U X. i XI. vijeku bijahu u prekgvozdanskoj Hrvatskoj ove županije: gatska (ή Γουτζηκᾶ = gatska) sa središtem oko današnjega Otočca; lička sa središtem oko današnjega Počitelja; krbavska sa središtem u gradu Krbavi (danas Udbina); lučka sa središtem u nekadašnjem gradu zvanom Nunac (Niva); sidraška sa središtem u Belgradu; ninska sa središtem u Ninu; bibrirska sa središtem u Bribiru (kod Skradina); kninska sa središtem u Kninu; podmorska ili kliška sa središtem u Klisu²; cetinska sa središtem u Stolcu nedaleko izvora Cetine; imotska sa središtem u Imotskom; livanjska sa središtem u Livnu (starom Hlijevnu); plivanjska sa središtem u Plivskom gradu nad izvorom Plive nedaleko od Jajca; psetska sa središtem u gradu Psetu, oko današnjega Petrovca u sjeverozapadnoj Bosni; (pri)morska (Maronia) sa središtem u Makarskoj, amo pripadahu i otoci Vis, Brač i Hvar; rastočka sa središtem u gradu Rastokama nedaleko od Imotskoga i dolska (τὸ Δαλέν) sa središtem oko današnjega hercegovačkoga Ljubuškoga. Za županije u Bosni i u panonskoj Hrvatskoj nemamo iz toga vremena nikakih pouzdanih podataka, ali ih je bez sumnje bilo.

Uprava. Ban, župani i biskupi sačinjavahu kraljevsko vijeće (consilium); pored toga još se i narod sastajao u skupštine,

¹ Vijest o sedam banova države hrvatske u XI. vijeku izmišljotina je XV. vijeka, kako su to dokazali Rački („Rad“ „Jugosl. akad.“ knj. 56, str. 136—138) i Klaić, „Hrvatski bani za narodne dinastije“ (u „Vjesniku kr. zem. arkiva“ I, str. 71—72).

² Ova se župa sterala od Šibenika do Omiša. Poljičke županije ili kneštva tada još nije bilo; iupanus polsticus je dvorski časnik (postelnik).